

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

БАКАЙ Віталій¹, ПИЛИПЯК Олександр²

¹Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0001-5865-227X>

e-mail: bakayvit@ukr.net

²Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-3246-3590>

e-mail: raine2003@ukr.net

В статті проведено структурування елементів забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. На основі цього було розроблено механізм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як системи його економічної безпеки, який включає вирішення широкого спектру завдань, серед яких першочерговими є забезпечення стабільності і захищеності діяльності підприємства, впровадження інноваційних продуктів і новітніх технологій виробництва, а також залучення інвестиційних ресурсів і максимально ефективного використання власного інвестиційного потенціалу. Це дозволяє йому не лише зміцнити свою позицію на ринку, а й підвищити конкурентоспроможність, адаптуючись до економічних умов. Зважаючи на складність процесу, механізм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемент системи його економічної безпеки потребує системного підходу та гнучкої адаптації до конкретних умов і потреб підприємства.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний розвиток, економічна безпека, підприємство, механізм, елемент, система, конкурентоспроможність, завдання, методи, інструменти.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-18-17>

Стаття надійшла до редакції / Received 14.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 19.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Повномасштабна війна Росії проти України, що триває з 24 лютого 2022 року, суттєво трансформувала умови соціально-економічного розвитку держави та актуалізувала проблематику забезпечення економічної безпеки в умовах кризи. Водночас, незважаючи на деструктивний вплив війни, Україна послідовно утверджує свій європейський вибір, орієнтуючись на стандарти сталого розвитку, інституційну інтеграцію до ЄС та посилення національної економічної стійкості.

За таких умов забезпечення сталого інноваційно-інвестиційного розвитку набуває ключового значення як інструмент зміцнення економічної безпеки. Формування ефективного механізму підтримки бізнесу, орієнтованого на впровадження сучасних технологій, інвестиційної привабливості та інноваційного потенціалу, є необхідною умовою для економічної відбудови держави, підвищення її конкурентоспроможності на світовому рівні та успішної адаптації до умов післявоєнного розвитку.

В цьому контексті, особливу увагу слід приділити розробці дієвих інноваційно-інвестиційних інструментів, здатних забезпечити сталу динаміку економічного зростання в умовах високих ризиків, невизначеності та безпекових загроз. Саме поєднання реформаторських зусиль, євроінтеграційного курсу та інноваційної модернізації економіки формує підґрунтя для довгострокового розвитку України незалежної, безпечної та економічно сильної держави.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку як елементу економічної безпеки вже тривалий період залишається у фокусі наукового дискурсу та практичних досліджень. Її вивчення здійснюється на перетині економічних, соціологічних, управлінських, технічних та інших наук, що зумовлює міждисциплінарний характер даної тематики та підкреслює її особливу значущість у сучасних умовах трансформації світової економіки.

Значну увагу цієї проблемі приділили як вітчизняні вчені: Амоша О., Амітан В., Балабанов І., Барановський О., Варганова В., Геєць В., Кириленко В., Колодізев О., Любохинець Л., Овчаренко Т., Прокопенко Н., Рудніченко Є., Цюпко І. та багато інших, так і зарубіжні науковці: Шумпетер Й., Портер М., Кеннет Гелбрейт Джон, Норт Дуглас, Арроу Кеннет та інші.

Так, у своїй праці, Гречко А. В. [1] висвітлює особливості інвестиційного забезпечення інновацій на підприємствах у період війни та відновлення після її закінчення. Зокрема, аналізу піддані втрати, пошкодження підприємств, а також успішні проекти, які продовжують

функціонувати. Подрез-Ряполова І. В. [2] у своїй науковій праці окреслює стратегічні орієнтири, ґрунтовно аналізує чинне законодавство, що регламентує інноваційно-інвестиційну безпеку та зосереджує увагу на інституційному середовищі, яке б підтримувало інновації і інвестиції як частину економічної безпеки.

Шапошников К. С. та Шут С. О. [3] у своїх дослідженнях роблять акцент на аналізі внутрішніх та зовнішніх факторів (регулювання, інституції, інфраструктура, інвестиційний клімат, інвестиції, технологічна база) і пропонують шляхи підвищення ефективності інноваційно-інвестиційних процесів в умовах глобальних змін.

Проведений аналіз наукових джерел показує, що українські автори переважно фокусують власну увагу на прикладних аспектах (законодавство, регіональна політика, вплив війни, інституційна слабкість тощо), а зарубіжні науковці концентрують увагу на фундаментальних концепціях (роль інституцій у довготривалому зростанні, держава як рушій інновацій тощо). Але, незважаючи на відмічені напрацювання в питанні забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку як елемента економічної безпеки, сьогодні існує об'єктивна потреба у розробці механізму забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемента системи його економічної безпеки, який обмежується лише передумовами та визначальними його параметрами, котрі потребують деталізації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є комплексне дослідження інституційного забезпечення у формуванні механізму інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як ключового елементу системи його економічної безпеки, визначення основних проблем та запропонувати шляхи вдосконалення для підвищення ефективності управління інноваційними процесами та залучення інвестицій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інноваційно-інвестиційна складова економічної безпеки є ключовим фактором, що визначає здатність підприємства адаптуватися до умов ринку та забезпечувати йому сталий розвиток на основі використання нових технологій і залучення інвестицій. У зв'язку з постійними змінами в діяльності підприємства, які відбуваються через впровадження нових технологій та інновацій, інноваційно-інвестиційна складова стає однією з найважливіших для забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства [4].

В умовах глобалізації та швидкого технічного прогресу, створення сприятливих умов для впровадження інновацій та ефективного залучення інвестицій стає необхідною умовою для підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємства. Це включає не лише оптимізацію внутрішніх виробничих процесів, але й формування нових підходів до управління, здатних підтримати високі темпи інноваційного розвитку.

Основним завданням при формуванні інноваційно-інвестиційної складової економічної безпеки є забезпечення максимально ефективного використання необхідних ресурсів для реалізації інноваційних проектів. Це передбачає не лише інвестування в науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, але й постійну модернізацію виробничих потужностей підприємства, адаптацію бізнес-процесів до новітніх технологічних стандартів. Крім того, важливою складовою цього процесу є створення сприятливого інвестиційного клімату, який сприяє залученню інвесторів для фінансування інноваційних проектів.

Роль керівництва підприємства в реалізації цього процесу є надзвичайно важливою. Лише за умови чіткої організаційної та управлінської роботи на рівні підприємства можна досягти ефективного використання інноваційних ресурсів. Проте, навіть найсучасніші підприємницькі проекти не можуть бути реалізовані без підтримки з боку держави та органів місцевого самоврядування. Зокрема, держава має забезпечити створення стабільного правового середовища, яке стимулюватиме інвестиційну активність, а також сприятиме інноваційного розвитку через податкові пільги, гранти та інші механізми підтримки.

Невід'ємною частиною реалізації інноваційно-інвестиційного розвитку є узгодження з національною економічною політикою, а також врахування регіональних особливостей. Це дозволяє створити ефективну систему управління, яка дає змогу адаптувати загальнодержавні ініціативи до специфічних умов окремих регіонів. Оскільки кожен регіон має свої унікальні економічні, соціальні та культурні характеристики, важливо, щоб інвестиційно-інноваційні проекти враховували ці фактори для максимального ефекту на відповідному рівні.

У зв'язку з цим, необхідно визначити пріоритети для інноваційно-інвестиційного розвитку як елементу системи економічної безпеки, які будуть узгоджуватися з потребами держави та регіонів. Такі пріоритети мають бути чітко сформульовані на основі детального аналізу економічного потенціалу країни та регіонів, що дозволить розробити адаптовані стратегії розвитку підприємств, спрямовані на досягнення високих темпів економічного зростання та забезпечення стабільності в умовах глобальних змін.

Розробка механізму забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку як елементу системи економічної безпеки потребує комплексного підходу, який включає визначення ключових напрямків інвестиційної діяльності, процесу залучення інвестиційних ресурсів, а також формування системи моніторингу і контролю за ефективністю їх використання. Відповідно до такого підходу, економічна безпека підприємства розглядається як комплексне поняття, що охоплює різні аспекти, такі як фінансові, технічні, правові, інформаційні, кадрові тощо [5; 6].

Тільки за умов глибокої інтеграції інноваційно-інвестиційного елементу в загальний механізм формування економічної безпеки можна досягти стійкого економічного розвитку як окремого підприємства, так і держави в цілому. На рисунку 1 наведено структуру елементів забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як системи його економічної безпеки.

Рис. 1. Елементи забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як системи його економічної безпеки

Відповідно до принципів побудови механізму забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елементу системи його економічної безпеки, формуються завдання, що відрізняються за своїм змістом та напрямками в залежності від рівня управління і специфіки діяльності суб'єкта господарювання. Ці завдання спрямовані на досягнення ефективності та стабільного розвитку підприємства, покращення його фінансових результатів, а також на підвищення конкурентоспроможності та стійкості до потенційних загроз.

Для ефективної реалізації функцій механізму забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елементу системи його економічної безпеки використовуються різноманітні методи та інструменти, які спрямовані на оптимізацію процесів, підвищення ефективності використання ресурсів і забезпечення стійкості до потенційних загроз. Ці методи включають фінансове планування, оцінку ризиків, управління інвестиціями, а також застосування інноваційних технологій і підходів до розвитку бізнесу.

Важливо, що суб'єкти процесу забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елементу системи його економічної безпеки набувають різноманітних інституційних форм, що дозволяє організувати управління та забезпечити координацію зусиль. Зокрема, ці суб'єкти можуть включати топ-менеджмент підприємства, різні відділи, консультантів, державні органи та місцеві органи влади, а також фінансові установи та інвесторів. Кожен з цих

суб'єктів виконує важливу функцію в рамках побудови ефективного механізму інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемента системи економічної безпеки, який ґрунтується на інтересах та цілях його діяльності.

Інституційна різноманітність в межах одного рівня управління дає змогу створювати більш гнучкі механізми прийняття рішень, адаптуючи їх до умов ринку та специфіки діяльності підприємства. Наприклад, на рівні стратегічного управління підприємства можуть взаємодіяти різні підрозділи – від фінансових відділів до відділів маркетингу, кожен з яких має свої функції та завдання, спрямовані на досягнення загальної мети діяльності підприємства. Все це дозволяє досягти ефективної синергії між різними рівнями управління та суб'єктами, що бере участь в забезпеченні інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, а також підвищує рівень контролю за виконанням завдань на кожному етапі. Використання комплексної структури забезпечує можливість своєчасно реагувати на зміни, коригування стратегії у разі необхідності та оптимізацію ресурсів для досягнення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства в умовах постійних викликів та непередбачуваних факторів.

Важливим елементом механізму забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як системи економічної безпеки є процес пов'язаний з аналізом і контролем результатів, що зумовлює коригування початкових завдань. Окрім цього, побудова такого механізму передбачає точне формулювання завдань, виокремлення методів та інструментів, а головне – визначення інституційних елементів, тобто відповідальних суб'єктів за функціональними зонами. Таким чином, інституційна різноманітність і чітка організація процесу забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемента системи економічної безпеки сприяють ефективному управлінню, що дає йому змогу не лише адаптуватися до зовнішнього середовища, а й активно впроваджувати інновації, залучати інвестиції та забезпечити стабільність у конкурентному середовищі.

Отже, можна сказати, що механізм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку як елемент системи економічної безпеки реалізується кожним окремим підприємством у власних інтересах. Він може відрізнятися за суттю, оскільки має іншу основну мету (рис. 2).

Рис. 2. Механізм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемент системи його економічної безпеки

Запропонований механізм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемент системи економічної безпеки, який включає вирішення широкого спектру завдань, серед яких першочерговими є забезпечення стабільності і захищеності діяльності підприємства, впровадження інноваційних продуктів і новітніх технологій виробництва, а також залучення інвестиційних ресурсів і максимально ефективного використання власного інвестиційного потенціалу. Це дозволяє йому не лише зміцнити свою позицію на ринку, а й підвищити конкурентоспроможність, адаптуючись до економічних умов. Зважаючи на складність процесу, механізм забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемент системи економічної безпеки потребує системного підходу та гнучкої адаптації до конкретних умов і потреб підприємства.

Такий механізм на рівні підприємства має розроблятися індивідуально, окремо для кожного бізнесу, в залежності від сфери діяльності суб'єкта господарювання, галузі, умов функціонування тощо. Водночас основою їх побудови є загальноприйняті наукові принципи, базові теоретичні моделі та структурно-логічні взаємозв'язки, які дозволяють забезпечити ефективне функціонування всієї системи економічної безпеки підприємства. Важливим аспектом є також врахування стратегічних та оперативних потреб підприємства, що дозволяє здійснювати комплексний підхід до розвитку та впровадження таких механізмів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В рамках проведеного дослідження та систематизації елементів інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як системи економічної безпеки з'ясовано що має розроблятися власний механізм управління інноваціями, забезпечення фінансової стабільності та запобігання ризикам, що виникають в процесі інвестиційної діяльності.

Кожне підприємство повинно застосовувати індивідуальний підхід до розробки інструментів та методів забезпечення інноваційно-інвестиційного його розвитку як елементу системи економічної безпеки, що залежить від його специфіки, розміру та стратегічних цілей. Це визначає необхідність створення відповідної організаційно-функціональної структури, яка буде оптимально підтримувати виконання завдань щодо забезпечення економічної безпеки на усіх етапах виробничо-господарської діяльності підприємства, починаючи від планування до реалізації інвестиційних проектів. Важливою складовою організаційно-функціональної структури є також забезпечення належного рівня комунікації та координації між різними підрозділами підприємства, що дозволяє ефективно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та мінімізувати власні ризики.

Окрім того, ефективна реалізація інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як елемента системи економічної безпеки вимагає інтеграції сучасних технологій управління та аналізу, впровадження нових підходів до управління ризиками та постійного вдосконалення процесів прийняття рішень. Разом усі ці фактори дозволять підприємству успішно адаптуватися до динамічного ринкового середовища і забезпечити власну стабільність та інноваційно-інвестиційний розвиток в умовах глобалізації та технологічних змін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гречко А. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств в Україні в воєнний та пост воєнний період / А. В. Гречко, Д. Д. Джумакеєва // Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. – 2022. – №22. – С. 40-47. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.22.2022.259798>
2. Подрез-Ряполова І. В. Інвестиційно-інноваційна безпека як основна із складових економічної безпеки: ключові стратегічні орієнтири забезпечення / І. В. Подрез-Ряполова // Економічна безпека: міжнародний і національний рівень : зб. наук. пр. за матеріалами II-ї науково-практичної конференції, 21 квітня 2023 року. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. – С. 60-65.
3. Шапошников К. С. Внутрішні та зовнішні чинники забезпечення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва / К. С. Шапошников, С. О. Шут // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. – №19, 2025. – URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-04-09>

4. Дьяченко О. А. Економічна безпека інноваційно-орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції / О. А. Дьяченко, Л. П. Артеменко // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2015. – №12. – С. 173-180.
5. Боса І. Етимологія поняття «економічна безпека підприємства» / І. Боса // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2022. – №6, Том 2. – С. 300-308. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-50](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-50)
6. Меліхова Т. О. Наукові підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» / Т. О. Меліхова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Ужгород, 2018. – №17, Ч. 1. – С.167-170.

REFERENCES:

1. Grechko A. V. Investy`cijne zabezpechennya innovacijnogo rozvy`tku pidpry`yemstv v Ukraini v voyenny`j ta post voyenny`j period / A. V. Grechko, D. D. Dzhumakyejeva // Ekonomichny`j visny`k NTUU «Ky`yivs`ky`j politexnichny`j insty`tut». Zbirny`k naukovy`x pracz`. – 2022. – #22. – S. 40-47. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.22.2022.259798>
2. Podrez-Ryapolova I. V. Investy`cijno-innovacijna bezpeka yak osnovna iz skladovy`x ekonomichnoyi bezpeky`: klyuchovi strategichni oriyenty`ry` zabezpechennya / I. V. Podrez-Ryapolova // Ekonomichna bezpeka: mizhnarodny`j i nacional`ny`j riven` : zb. nauk. pr. za materialamy` II-yi naukovy`-prakty`chnoyi konferenciyi, 21 kvitnya 2023 roku. – Harkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy`, 2023. – S. 60-65.
3. Shaposhny`kov K. S. Vnutrishni ta zovnishni chy`nny`ky` zabezpechennya efekty`vnosti innovacijno-investy`cijnogo rozvy`tku pidpry`yemny`czta / K. S. Shaposhny`kov, S. O. Shut // Problemy` suchasny`x transformacij. Seriya: ekonomika ta upravlinnya. – #19, 2025. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-04-09>
4. D`yachenko O. A. Ekonomichna bezpeka innovacijno-oriyentovany`x pidpry`yemstv v umovax yevrointegraciyi / O. A. D`yachenko, L. P. Artemenko // Ekonomichny`j visny`k Nacional`nogo texnichnogo universy`tetu Ukrainy` «Ky`yivs`ky`j politexnichny`j insty`tut». – 2015. – #12. – S. 173-180.
5. Bosa I. Ety`mologiya ponyattya «ekonomichna bezpeka pidpry`yemstva» / I. Bosa // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. – 2022. – #6, Tom 2. – S. 300-308. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-50](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-50)
6. Melixova T. O. Naukovi pidxody` do vy`znachennya sutnosti ponyattya «ekonomichna bezpeka pidpry`yemstva» / T. O. Melixova // Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo nacional`nogo universy`tetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosy`ny` ta svitove gosподarstvo. – Uzhgorod, 2018. – #17, Ch. 1. – S.167-170.

INSTITUTIONAL SUPPORT OF INNOVATION AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF AN ENTERPRISE AS A SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY

BAKAY Vitaliy, PYLYPIAK Oleksandr
Khmelnytskyi National University

As part of the study and systematization of the elements of innovative and investment development of an enterprise as a system of economic security, it was found that it is necessary to develop its own mechanism for managing innovations, ensuring financial stability, and preventing risks arising in the process of investment activity.

The modern market requires companies not only to be stable, but also to be able to quickly adapt and implement innovative solutions that can ensure success in competitive struggle. In this regard, the innovative and investment development of a company requires a comprehensive approach that includes not only investment in new technologies, but also risk management, market opportunity assessment, and long-term strategic planning.

Each enterprise should apply an individual approach to the development of tools and methods for ensuring its innovation and investment development as an element of the economic security system, depending on its specifics, size, and strategic goals. This determines the need to create an appropriate organizational and functional structure that will optimally support the implementation of tasks to ensure economic security at all stages of the enterprise's production and economic activities, from planning to the implementation of investment projects. An important component of the organizational and functional structure is also ensuring an adequate level of communication and coordination between different departments of the enterprise, which allows it to respond effectively to changes in the external environment and minimize its own risks.

Ensuring sustainable innovation and investment development of an enterprise is impossible without continuous improvement of management decision-making processes. Another important aspect is improving the effectiveness of decision-making at all levels of management, from strategic to operational. By focusing on the development of management competencies and the use of effective decision-making tools, the enterprise will be able to adapt more quickly to changes in the market situation and ensure its competitiveness.

In addition, effective implementation of innovative and investment development of the enterprise as an element of the economic security system requires the integration of modern management and analysis technologies, the introduction of new approaches to risk management, and continuous improvement of decision-making processes. Together, all these factors will enable the enterprise to successfully adapt to a dynamic market environment and ensure its own stability and innovation and investment development in the context of globalization and technological change. In such circumstances, every enterprise must become not only a market participant, but also an active participant capable of creating new opportunities and responding effectively to contemporary challenges.

Keywords: innovation and investment development, economic security, enterprise, mechanism, element, system, competitiveness, tasks, methods, instruments.